Anna Kruczyńska-Werner

Percepcja słuchowa dzieci w wieku szkolnym z Alkoholowym Zespołem Płodowym – FAS

Streszczenie

Świadomość zagrożeń płynących ze spożywania alkoholu przez kobiety w ciąży jest coraz większa. Wiedza o tym, jakie są dokładne skutki takiego postępowania, jest jednak dość powierzchowna u większości społeczeństwa. Jej popularyzacja może przyczynić się do poprawy funkcjonowania dzieci, których problemy są wynikiem teratogennego działania etanolu. Alkoholowy Zespół Płodowy pojawia się u dziecka wtedy (i tylko wtedy), kiedy matka spożywa alkohol w czasie ciąży. Nie ma żadnego innego czynnika, który może go spowodować. Zatem, aby nie wystąpił, niezbędna jest całkowita abstynencja kobiety w czasie ciąży.

Alkoholowy Zespół Płodowy niesie ze sobą całe spektrum problemów związanych z dysfunkcjami ośrodkowego układu nerwowego, niedoborem wzrostu i masy ciała, nieprawidłowym rozwojem oraz uszkodzeniami wielu organów oraz narządów zmysłów. Skutkiem tego mogą być liczne zaburzenia fizyczne, poznawcze i emocjonalne. Wszystko to może negatywnie wpływać na naukę szkolną oraz przyczyniać się do powstawania trudności w czytaniu, pisaniu, liczeniu czy nauce języków obcych. Takie problemy mogą również wynikać z niskich sprawności w zakresie przetwarzania słuchowego.

Tematem niniejszej pracy było zbadanie poziomu percepcji słuchowej u dzieci z Alkoholowym Zespołem Płodowym. Ekspozycja na alkohol w okresie prenatalnym może uszkodzić zarówno część obwodową, jak i ośrodkową drogi słuchowej, co może powodować trudności w zakresie odbierania, różnicowania, identyfikowania oraz interpretowania bodźców akustycznych. Takie trudności wpływają z kolei na problemy m.in.: z rozumieniem dłuższych, złożonych poleceń, zapamiętywaniem informacji na drodze słuchowej, rozumieniem mowy w niekorzystnych akustycznie warunkach, rozumieniem mowy zniekształconej (szybkiej, niewyraźnej), czy szybkim zmęczeniem słuchowym. Głównym celem niniejszej pracy była ocena poziomu percepcji słuchowej u dzieci z Alkoholowym Zespołem Płodowym. Może ona dać pewne wskazówki co do przyczyn m.in. niskiego funkcjonowania językowego oraz gorszych wyników w nauce.

W badaniach wzięły udział dzieci ze zdiagnozowanym Alkoholowym Zespołem Płodowym w dwóch grupach wiekowych: 7-9 lat oraz 9-12 lat, a także ich rówieśnicy w normie rozwojowej. Obie grupy liczyły po 30 badanych.

Praca składa się ze wstępu, dwóch rozdziałów teoretycznych, części przedstawiającej założenia metodologiczne oraz rozbudowanego rozdziału analizującego wyniki badań, a także zakończenia, bibliografii oraz aneksu.

Część teoretyczną pracy otwiera rozdział przedstawiający przegląd informacji na temat Alkoholowego Zespołu Płodowego, rozpoczynając od rysu historycznego badań nad FAS (*Fetal Alcohol Syndrome*), bo właśnie tym skrótem zarówno w angielskiej, jak i obecnie także w polskiej literaturze określa się Alkoholowy Zespół Płodowy. W rozdziale przedstawiono również terminologię wykorzystywaną w opisie zaburzeń, które są skutkiem prenatalnej ekspozycji na alkohol. Nakreślono w nim, czym jest teratologia oraz teratogeny, przedstawiono także patomechanizm powstawania wad wrodzonych na skutek ekspozycji na alkohol. Omówiono również obraz potencjalnych zaburzeń występujących w przypadku tego zespołu, obejmujących uszkodzenia ośrodkowego układu nerwowego, charakterystyczne cechy fizyczne (m.in. dysmorfię twarzy), ale też często obniżony poziom inteligencji, zaburzenia poznawcze, zaburzenia sprawności fizycznej oraz integracji sensorycznej, a także trudności w funkcjonowaniu szkolnym i społecznym. Przedstawiono również kryteria oraz modele diagnostyczne, diagnozę różnicową z innymi jednostkami chorobowymi, a także epidemiologię oraz świadomość społeczną na temat Alkoholowego Zespołu Płodowego.

W drugim rozdziale przedstawiono wybrane zagadnienia związane z rozwojem oraz zaburzeniami słuchu. Opisano elementy drogi słuchowej oraz mechanizm słyszenia. Zaprezentowano definicje percepcji słuchowej i przetwarzania słuchowego, a także podział na poszczególne funkcje słuchowe. W tym miejscu pracy skupiono się również na znaczeniu słuchu jako jednej ze sprawności warunkującej rozwój komunikacji językowej. W związku z tym rdzeniem niniejszej dysertacji jest percepcja słuchowa u dzieci z Alkoholowym Zespołem Płodowym, ważną część rozdziału drugiego stanowi podrozdział opisujący aktualny stan wiedzy na ten temat. Dokonano przeglądu literatury, głównie zagranicznej, bowiem w Polsce do tej pory zagadnienie to nie doczekało się należytego opisu.

W rozdziale trzecim sformułowano główne i pomocnicze hipotezy oraz problemy badawcze. Opisano w nim kryteria doboru dzieci do badanych grup, a także metodę oraz techniki i narzędzia badawcze użyte do oceny poziomu percepcji słuchowej. W tym celu zastosowano techniki wykorzystywane w diagnozie logopedycznej oraz audiologicznej.

Rozdział czwarty stanowi szczegółowy opis uzyskanych wyników, przedstawia dokładną analizę statystyczną oraz porównanie obu badanych grup.

W pracy wykazano, że u dzieci z Alkoholowym Zespołem Płodowym występują bardzo duże problemy w zakresie przetwarzania dźwięków na drodze słuchowej. Poziom percepcji

słuchowej dzieci z Alkoholowym Zespołem Płodowym okazał się być zdecydowanie niższy w porównaniu z grupą kontrolną. Znacznie słabsze wyniki zanotowano w obrębie każdej badanej funkcji oraz sprawności słuchowej. Trudności w zakresie przetwarzania słuchowego mogą zatem bezpośrednio wpływać na występowanie problemów w nauce szkolnej w badanej grupie.

W związku z tym, że prawidłowa percepcja słuchowa jest niezwykle ważna dla prawidłowego rozwoju mowy, nabywania kompetencji językowej, nauki czytania i pisania, niezbędne okazuje się włączenie w proces diagnozy ocenę funkcji słuchowych, a w terapii logopedycznej ćwiczeń z zakresu usprawniania percepcji słuchowej. Wiedza na temat występujących u dzieci z Alkoholowym Zespołem Płodowym problemów słuchowych, a także wypracowanie standardu postępowania rehabilitacyjnego, będzie mogło w przyszłości stanowić wskazówkę dla opiekunów oraz rodziców, jak poprawić funkcjonowanie ich wychowanków.

Główny wniosek pokrywa się z założeniem, że spożywany w czasie ciąży alkohol uszkadza ośrodkowy układ nerwowy, czego konsekwencją jest m.in. niski poziom percepcji słuchowej. Oznacza to jednocześnie, że informacje o tym, iż dzieci z FAS mają problemy z rozumieniem poleceń czy autokontrolą słuchową znalazły potwierdzenie w badaniach naukowych.

Niniejsza praca stanowi zarazem wstęp do szerszej, interdyscyplinarnej dyskusji nad powyższym zagadnieniem, które w przyszłości może doprowadzić do stworzenia skuteczniejszych metod terapii skierowanych do dzieci z Alkoholowym Zespołem Płodowym, co w konsekwencji poprawi nie tylko jakość ich życia, ale także ich rodziców bądź, częściej, opiekunów prawnych.